

De Grauwe Klauwier *Lanius collurio* in Noord-Drenthe

Marcel Bonder

De meeste Grauwe Klauwieren in Drenthe (net als in de rest van Nederland) broeden in natuurgebieden. In 1994 werden in Noord-Drenthe (omgeving Norg, 2271 ha) elf territoria in agrarisch cultuurland ontdekt. De paren zaten in lijnvormige struwelen en jonge bosaanplantingen langs beekdalen. Er werden geen uitgevlogen jongen waargenomen, ondanks de vondsten van twee nesten. In 1993 werden in een deel van dit gebied (1200 ha) twee territoria vastgesteld, waarbij in totaal zes jongen vliegvlug werden.

In 1994 werd in twee gebieden in de omgeving van Norg (Noord-Drenthe) een broedvogelinventarisatie uitgevoerd. Bij de inventarisaties werden maar liefst elf territoria van de Grauwe Klauwier ontdekt. In 1986 en 1987 waren dezelfde gebieden al eens gekarteerd (Bijlsma & Wessels 1986) en werd de soort niet vastgesteld. Het gaat hier dus om een 'nieuwe' populatie.

Gebied en werkwijze

Het gebied westelijk van Norg (Fledders, Tempelstukken en Eenerstukken, 1071 ha) werd geïnventariseerd door Willem van Manen. Het ligt in de atlasblokken 12-21, 12-31 en 12-32. Dit gedeelte bestaat voor het merendeel uit open tot besloten beekdalen, verder enkele bossen en enkele honderden ha open heideontginning.

Het gebied oostelijk van Norg (tussen Zuidvelde, Peest en Hooge Veld, 1200 ha) werd onderzocht door de auteur. Het beslaat gedeeltelijk de atlasblokken 12-22, 12-32 en 12-33. Een smal, halfopen beekdal doorsnijdt hier een kleinschalig agrarisch landschap met veel bosjes en houtwallen. In het noorden en zuidwesten van het gebied liggen heideontginningen met een opener karakter.

In beide gebieden werd de uitgebreide territoriumkartering toegepast (Hustings *et al.* 1985). De territoria van de Grauwe Klauwieren werden extra vaak bezocht om het broedsucces vast te stellen.

Resultaten

Habitat

Ten westen van Norg werden acht territoria vastgesteld. De verdeling ervan over de aanwezige biotopen was globaal als volgt:

- Delen van het beekdal met een dichte houtwallen- en struwelenstructuur (3 territoria).
- Vrij open overgangen van beekdal naar heideontginning met struwelen en houtwallen (2).
- Jonge bosaanplant grenzend aan akkertjes (2).
- Overgang van een besloten beekdal naar jonge bosaanplant en akkers (1).

Ten oosten van Norg werden drie territoria gevonden, en wel in:

- Heideontginning met lijnvormig struweel (met veel bramen) en enkele houtwallen (1).
- Heideontginning met braamstruweel en enkele houtwallen grenzend aan een loofbosje (1).
- Een vrij open overgang van beekdal naar heideontginning met lijnvormig struweel (veel bramen) en enkele houtwallen (1).

In het bovenstaande overzicht lijken de beekdalen favoriet te zijn. Dit wordt veroorzaakt doordat een groot deel van het gebied uit beekdal bestaat. Een kritischer analyse leert dat ook heideontginningen, mits voorzien van de juiste structuur, in trek zijn.

In alle territoria was struweel aanwezig. Meestal hondsroos, meidoorn en braam, in twee gevallen jonge grove den en in één geval teruggezet hakhout. In de omgeving van de territoria was de vegetatie overwegend kort of afwezig (begrasd grasland en bouwland). Jagende Grauwe Klauwieren werden gezien op en langs zandwegen, bij bloeiende hondsroos en braam en op een aardappelakker. Uitstekende takken in struwelen en houtwallen werden als uitkijk-post gebruikt.

Nesten

Ten westen van Norg werden twee nesten ontdekt. Eén werd gevonden op 15 juni in de Eenerstukken. Het bevond zich aan het uiteinde van een houtwal op 1.8 m hoogte in een 3.5 m hoge hondsroos. Op 28 juni broedde het vrouwtje op vier eieren, het mannetje was in de buurt, maar gaf geen kik. Op 6 juli was het nest na een zware regenbui verticaal gezakt en leeg. Van de ouders was geen spoor te ontdekken.

Het andere nest werd gevonden op 14 juni, middenin een drie meter hoge aanplant van grove den. Het nest zat op een hoogte van 1.2 m, het had een ongevoerde kom en bevatte geen eieren. Op 28 juni was het nest nog steeds leeg en niet afgebouwd.

Broedsucces

Beide gevonden nesten mislukten. Vermoedelijk gold hetzelfde voor de drie paren ten oosten van Norg. In deze territoria werden geen uitgevlogen jongen waargenomen, ook niet tijdens een late controle op 3 augustus. Dit in tegenstelling tot 1993, toen de twee aanwezige broedparen in totaal zes jongen grootbrachten (Bonder 1994). In het gebied ten westen van Norg werden controles uitgevoerd tot begin juli. Daarbij werden geen voederende ouders of uitgevlogen jongen gezien. In dit gebied is het mogelijk dat een later (vervolg?)legsel alsnog jongen heeft opgeleverd.

Discussie

In Nederland is het onderzochte gebied in Noord-Drenthe, voor zover bekend, de enige plek in agrarisch cultuurland waar de Grauwe Klauwier duidelijk in aantal is toegenomen (Osieck & Hustings 1994). Ook buiten Nederland is dat zeldzaam, al wordt voor de Gaume in Zuid-België een extensief gebruikt veeteeltgebied- vanaf 1986 eveneens een sterke aantalsstijging genoemd (Van Nieuwenhuyse & Vandekerkhove 1989). De soort lijkt in Noord-Drenthe op het eerste gezicht niet al te kritisch omdat hij voorkomt in zowel extensief gebruikte agrarische beekdalen als in heideontginningen met een intensieve agrarische bedrijfsvoering.

Het meten van het broedsucces is daarom belangrijk, omdat op deze manier is te achterhalen of de populatie zichzelf kan bedruipen of dat het bijvoorbeeld een uitvloeisel is van de uit zijn voegen groeiende populatie (>100 paar in de jaren negentig) in het Bargerveen in ZO-Drenthe. In het laatste geval zou de toename van de Grauwe Klauwier misschien weinig te maken hebben met kwaliteitsverbetering van het agrarische landschap.

Een definitieve uitspraak hierover kan niet worden gedaan, mede omdat het slechte broedsucces in 1994 te maken kan hebben gehad met het natte voorjaar. De twee succesvolle paren van 1993 stemmen echter hoopvol.

Summary: Red-backed Shrikes *Lanius collurio* in northern Drenthe

During breeding bird censuses in 1994, eleven territories of Red-backed Shrikes were recorded in farmland in northern Drenthe (area of 2271 ha near Norg). The birds favoured hedgerows and young forest plantations alongside streams. Two nests were found, but no fledglings were seen. In a part of this area (1200 ha), two successful breeding pairs were found in 1993. Breeding in farmland has become rare in The Netherlands, where the population of Red-backed Shrikes has dwindled in the 20th century and where the remaining pairs breed in nature reserves. The present colonisation of northern Drenthe may be linked with the thriving population in nature reserves in SE-Drenthe (>100 breeding pairs in the 1990s).

Literatuur

- Bijlsma R.G. & Wessels H. 1986. Broedvogelinventarisatie Noordwest-Drenthe 1986. Rapport PPD van Drenthe, Assen.
- Bonder M.C. 1994. Broedvogels te Peestermaden e.o. bij Norg in 1993. Rapport in eigen beheer, Eelde.
- Hustings M.F.H., Kwak R.G.M., Opdam P.F.M. & Reijnen M.J.S.M. (red.) 1985. Vogelinventarisatie. Pudoc, Wageningen/Nederlandse Vereniging tot bescherming van Vogels, Zeist.
- Van Nieuwenhuysse D. & Vandekerckhove K. 1989. Populatiestijging van de Grauwe Klauwier *Lanius collurio* in het zuiden van de Gaume (België) in de periode 1979-1988. Oriolus 55: 60-65.
- Osieck E.R. & Hustings F. 1994. Rode lijst van bedreigde soorten en blauwe lijst van belangrijke soorten in Nederland. (Techn. Rapport Vogelbescherming Nederland 12), Vogelbescherming, Zeist.
- Wessels H. & Bijlsma R.G. 1987. Broedvogelinventarisatie Noord-Drenthe en boswachterij Schoonloo 1987. Rapport Provincie Drenthe, Dienst Ruimte en Groen, Assen.

Adres: Landsteinerweg 7, 9761 HD Eelde

Foto: Grauwe Klauwier mannetje in het onderzoeksgebied, Zuidvelde, 15 juni 1994 (Lutje de Jong)